

STATYBŲ VILNIAUS BAROKO ANSAMBLIUOSE TYRIMAS

TYRIMO ATASKAITA

Vilnius, 2022 m.

Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – Paveldo komisija) nuo 2016 m. stebėjo nacionalinės reikšmės Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansamblyje (u. k. 761) ir nacionalinės reikšmės Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios, dominikonų vienuolyno ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės statinių komplekse (u. k. 1073) įgyvendinamų bei numatomų įgyvendinti statybų procesus, prasidėjusius po šių objektų dalies teritorijų privatizavimo 2005 ir 2007 metais. Vilniaus baroko ansambliuose vykdomos statybos sukėlė (ir tebekelia) didelį rezonansą visuomenėje ir paveldosaugos institucijose, todėl Paveldo komisija, vykdydama įstatymu jai numatytas funkcijas svarstyti visuomenės keliamus klausimus dėl kultūros paveldo apsaugos, analizuoti ir vertinti kultūros paveldo apsaugos tendencijas bei problemas, nusprendė ištirti minėtus atvejus atidžiau. Šis tyrimas sietinas su Rasos Kalinauskaitės 2020 m. gegužės 19 d. peticijoje pateiktu pasiūlymu įtvirtinti konkretų draudimą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų teritorijose statyti statinius, nesusijusius su paveldo objektų eksponavimu ar tvarkymu ir su Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos prašymu Paveldo komisijai išreikšti nuomonę dėl minėtos peticijos siūlymų¹. Paveldo komisijos taip pat prašyta išreikšti nuomonę apie Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 60 straipsnio pakeitimo projektą, kurį paskatino minėta peticija². Paveldo komisija jau 2020 m. birželio 5 d. posėdyje nutarė atlikti dviejų rezonansinių atvejų tyrimą ir teikti išvadas dėl sisteminių paveldo apsaugos problemų³. 2021 m. birželio 26 d. posėdyje pritarta statybų Vilniaus baroko ansambliuose tyrimo metodologijai. 2021 m. spalio 1 d. posėdžio protokoliniu nutarimu Nr. V17-13 patvirtinta Statybų Vilniaus baroko ansambliuose tyrimo programa.

Tyrimo objektas – Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansamblis (u. k. 761) (toliau – Misionierių ansamblis) bei Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios, dominikonų vienuolyno

---

¹ Rasos Kalinauskaitės „Kreipimasis dėl statybų Vilniaus baroko paminkluose“, 2020-05-19, <https://lietuvos.link/peticija-del-statybu-vilniaus-baroko-paminkluose/>; Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos kreipimasis į Valstybinę kultūros paveldo komisiją „Dėl Rasos Kalinauskaitės peticijoje pateikto pasiūlymo“ 2020-07-21, Nr. S-2020-3211; Valstybinės kultūros paveldo komisijos atsakymas Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijai, 2020-09-08, Nr. V11-135(6.3E).

² Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos kreipimasis į Valstybinę kultūros paveldo komisiją „Dėl Rasos Kalinauskaitės peticijoje pateikto pasiūlymo įgyvendinimo“, 2020-10-13, Nr. S-2020-4322; Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto kreipimasis į Paveldo komisiją „Dėl siūlymų projektui Nr. XIII-5324“, 2021-01-20, Nr. S-2021-277; Valstybinės kultūros paveldo komisijos atsakymas Lietuvos Respublikos Seimo kultūros komitetui, 2021-02-05, Nr. V11-26 (6.3E).

³ Valstybinės kultūros paveldo komisijos nuotolinio posėdžio protokolas, 2020-06-05.

ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės statinių kompleksas (u. k. 1073) (toliau – Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo kompleksas, jo dalis – Šv. Jokūbo ligoninės kompleksas).

Tyrimo tikslas – išnagrinėti dviejuose Vilniaus baroko architektūrą reprezentuojančiuose nacionalinės reikšmės objektuose (Misionierių ansamblyje ir Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse) nuo 2005 m. vykdytos plėtros procesą ir poveikį kultūros paveldui.

Tyrimo uždaviniai: 1) apžvelgti tiriamų objektų privatizavimo procesą; 2) išsiaiškinti, kokie tyrimai ir ekspertizės buvo atlikti, įvertinti juos kokybiniu aspektu; 3) išnagrinėti Vertinimo tarybų sprendimus ir apsaugos reglamentus kultūros paveldo apsaugos požiūriu; 4) įvertinti teritorijų planavimo procesą; 5) išanalizuoti architektūrinius konkursus, statybų įgyvendinimą (Misionierių ansamblio atveju); 6) įvertinti viešojo intereso gynimo sąlygas ir situaciją.

Tyrimą atliko: Paveldo komisijos nariai: doc. dr. Vaidutė Ščiglienė, dr. Viltė Janušauskaitė, dr. Dalia Vasiliūnienė, Andrijana Filinaitė, Augis Gučas (buvusi Paveldo komisijos narė Jūratė Markevičienė sudarė tyrimo metodologiją). Tyrimus vertino ekspertės architektės Asta Prikockienė ir Giedrė Filipavičienė. Talkino Paveldo komisijos Paveldosaugos ir strateginio planavimo skyriaus vedėja Viktorija Gadeikienė ir Teisinio koordinavimo skyriaus vedėjas Rimantas Bitinas (informaciją rinko Paveldosaugos ir strateginio planavimo skyriaus vyriausiasis specialistas Gytis Oržikauskas).

1. Privatizavimo procesas

1997 m. ir 2003 m. Vilniaus m. savivaldybei buvo perduoti Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse buvę 5 Šv. Jokūbo ligoninės pastatai su ūkiniais statiniais (visi įrašyti adresu Vasario 16-osios g. 10; likutinė vertė 82736,195 tūkst. litų). 1997 m. savivaldybei taip pat perduoti Misionierių ansamblio teritorijoje buvę 3 ligoninės pastatai su ūkiniais statiniais (visi įrašyti adresu Subačiaus g. 28; likutinė vertė 6559,134 tūkst. litų). Abiejų ligoninių pastatai 2004 m. įtraukti į Vilniaus miesto savivaldybės papildomo privatizavimo objektų sąrašą⁴. Šv. Jokūbo ligoninės pastatai privatizuoti 2005 m. (nuo to laiko savininkas pasikeitė tris kartus), Misionierių ansamblio ligoninės pastatai parduoti 2007 m. Kitos šių ansamblio ir komplekso dalys priklausė ir tebeprisiklauso Pamokslininkų (dominikonų) ordino vienuolynui ir Vilniaus arkivyskupijai.

Paveldo komisija neturėjo galimybės susipažinti su 2005 m. įvykusio Šv. Jokūbo ligoninės komplekso privatizavimo dokumentais (VĮ Turto bankas šios informacijos nesuteikė), todėl nežinoma, ar privatizuojant Šv. Jokūbo ligoninės pastatus buvo aiškiai suformuluoti jiems taikomi

---

⁴ Vilniaus miesto tarybos sprendimas dėl Vilniaus miesto savivaldybės papildomo privatizavimo objektų sąrašo tvirtinimo, 2004-08-25, Nr. 1-485, <https://aktai.vilnius.lt/document/30003181>

paveldosaugos reikalavimai, tačiau ši teritorija iki 2005 gruodžio 9 d. buvo valstybės saugomo nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objekto – Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios su vienuolynu (u. k. 1073) – teritorijos dalis, ir netgi šiek tiek vėliau, 2005–2006 m., nuo jos atskirtas Šv. Jokūbo ligoninės pastatų kompleksas (4 pastatai) buvo įtrauktas į Kultūros vertybių registrą kaip regioninės reikšmės kultūros paveldo objektas. Ši informacija turėjo būti žinoma potencialiems investuotojams⁵.

Skelbiant Misionierių ansamblyje buvusių 3 ligoninės pastatų aukcioną buvo nurodyta, kad jie yra nekilnojamosios kultūros vertybės – Vilniaus Misionierių pastatų ansamblio (u. k. 761, iki 2005-04-19 u. k. G360K) sudedamosios dalys ir yra Vilniaus senamiesčio – kultūros paminklo (u. k. UIP) teritorijoje. Buvo nurodytos ir išnuomojamo žemės sklypo naudojimo sąlygos (naudojimo būdas – visuomeninės paskirties teritorija, naudojimo pobūdis – mokslo ir mokymo, kultūros ir sporto, sveikatos apsaugos; religinių bendruomenių pastatų statyba) ir pateikti naudojimo apribojimai (leistinas užstatymo plotas – iki 30 %, aukštingumas – 1–2 aukštai, esamų želdinių ir šlaitų saugojimas ir kt.)⁶.

Taigi, abiem atvejais investuotojas, įsigydamas tokį turtą, kuriam teisės aktai nustato papildomus apribojimus ir apsaugą, galėjo ir turėjo įsivertinti tikėtiną riziką ir pagal tai planuoti bei vykdyti veiklą.

Nustatytos problemos:

- Investuotojai, pirkdami pastatus ir sklypus žinojo, kad įsigyja turtą, kuriam taikomi papildomi apribojimai ir apsauga (viešojo aukciono metu paveldosauginiai saugikliai būna nustatyti), tačiau po privatizacijos jų nesilaikyta. Kaip parodė tyrimas, paveldosaugos reikalavimai po privatizacijos buvo tikslinami ir keičiami projektų vystytojams naudinga linkme.
- Pirminiu periodu (skelbiant aukcionus) buvę vieši privatizavimo dokumentai aktualiuoju laikotarpiu (aiškinantis procesus) tapo nebeprieinami už paveldo apsaugą atsakingai valstybinei institucijai – Paveldo komisijai. Tai apsunkino privatizavimo proceso verifikavimą.

Siūlymai:

1. Valstybei ar savivaldybėms priklausančių parduodamų nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų (ir statinių, esančių tų objektų teritorijose, miestų senamiesčiuose) finansinė vertė ir

⁵ Tokia nuomonė išreikšta vėlesnių teisminių procesų nutartyse: Vilniaus apygardos teismo (Civilinė byla E2S-2365-580/2018) informacija, 2018-08-23, <https://eteismai.lt/imone/304099538/uab-orkela>; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (Administracinė byla EAS-320-520/2019) informacija, 2019-05-15, <https://eteismai.lt/byla/246868147822971/eAS-320-520/2019>

⁶ Vilniaus miesto savivaldybei nuosavybės teise priklausantis turtas. Objektų privatizavimas parduodant ilgalaikį materialųjį turtą viešo aukciono būdu. Objektas 50002817: Ligoninės pastatas (plotas 2029,06 kv. m., 2 aukštų mūrinis), ligoninės pastatas (plotas 2711,55 kv. m., 2 aukštų mūrinis), ligoninės pastatas (plotas 50,25 kv. m., 1 aukšto mūrinis) [...] Subačiaus g. 26, 28, Vilnius, 2007.

panaudos sąlygos turi būti nustatomos atsižvelgiant į vietai taikomus paveldosaugos reikalavimus. Pagrindinis ruošiamo sandorio tikslas turėtų būti ne trumpalaikis ekonominis interesas – vienkartinė finansinė nauda, o paveldosaugos požiūriu sėkmingas objekto pritaikymas ir panaudojimas.

2. Nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų (ir statinių, esančių tų objektų teritorijose, miestų senamiesčiuose) paveldosaugos reikalavimai turėtų būti patikslinti pagal nešališkus taikomuosius ir mokslinius tyrimus, atliktus prieš parengiant privatizavimo dokumentus. Šių objektų pritaikymo ir panaudojimo galimybės prieš privatizavimą ar vėliau parduodant kitam turto valdytojui turėtų būti apsvaistytos su kultūros paveldo apsaugos specialistais. Numatomas privatizavimo sąlygas dar iki paskelbiant aukcioną vertėtų pavišinti visuomenės informavimo priemonėse.

3. Kultūros paveldo objektų privatizavimo dokumentai turėtų būti prieinami atsakingoms paveldosaugos institucijoms.

2. Tyrimai ir ekspertizės

Tyrimai

Prieš projektavimo darbus ir projektavimo metu galimi atlikti kompleksiniai tyrimai skirstytini į dvi dalis: 1) Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Paveldo tvarkybos reglamentuose (toliau – PTR) reglamentuojami konkrečių kultūros paveldo objektų (pastatų) tyrimai, reikalingi tvarkybos darbų projektų parengimui (tai daugiausia ardomieji tyrimai, skirti pastato istorinei raidai nustatyti, galimoms vertingosioms savybėms atkleisti); 2) teisės aktuose nei forma, nei turiniu neregamentuoti tyrimai, kuriais pagrindžiamas planuojamos statybos pobūdis, ir tyrimai, vertinantys galimą pritaikymo ar plėtros poveikį (neardomieji, teoriniai, menotyriniai, urbanistiniai, kraštovaizdžio ir kt. mokslinio pobūdžio tyrimai).

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymu patvirtintame „Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties apraše“ pateiktas paveldo tyrimų skirstymas pagal atliekamų darbų pobūdį⁷. Jo 7.2 punkte yra išskleista istorinės-meninės raidos tyrimų sąvoka – tai „archeologiniai, istorijos ir ikonografijos, ikonologijos, menotyros, architektūros, polichromijos, istorinės statybos ir dekoru technologijos, urbanistikos, kraštovaizdžio, stilistikos, užstatymo evoliucijos, želdynų vertinimo, chronologijos, tipologijos tyrimai“. Šios tyrimų grupės nėra priskiriamos prie ardomųjų tyrimo darbų, neturi jokio tiesioginio fizinio poveikio vertybei, gali būti vykdomos neturint objekto savininko sutikimo ir leidimo

---

⁷ Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašas, patv. 2005-06-22, Nr. IV-259, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259003?jfwid=7c1hrgz5z>

tvarkybos darbams, tačiau būtent šiuose tyrimuose turėtų atsiskleisti ansamblio ar komplekso verčių visuma. Kuriame apskaitos, planavimo ar projektavimo etape turėtų būti atlikti šie tyrimai, teisės aktu nuostatos nenurodo, nors aukščiau minimame apraše šie darbai siejami su apskaitos dokumentų rengimu.

Apžvelgus Misionierių ansamblyje ir Šv. Jokūbo ligoninės komplekse atliktus tyrimus, galima konstatuoti, kad iš minėtame apraše nurodytų tyrimų grupių, reikalingų vertinamų objektų, jų dalių ir elementų vertingųjų savybių visapusiškam atskleidimui, buvo atlikta tik dalis. Buvo atlikti paveldo tvarkybos reglamentų (toliau – PTR) reikalavimus atitinkantys ardomieji tyrimai, reikalingi pagrįsti tvarkybos darbus (archeologiniai, architektūros, polichromijos, konstrukcijų, inžinieriniai geologiniai)⁸. Misionierių ansamblio atveju buvo atlikti istoriniai tyrimai, Šv. Jokūbo ligoninės komplekso atveju pateikta tik istorinė pažyma (papildyta 2018 m.)⁹.

Tačiau priimant sprendimus ir į šių tyrimų rezultatus atsižvelgta selektyviai. Pavyzdžiui, KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba 2017-02-28 nusprendė, kad reikia išsaugoti Misionierių ansamblio teritorijoje 2015–2016 m. aptiktus Vaikelio Jėzaus vaikų prieglaudos pastato XVIII–XIX a. fragmentus, sodų tvoros arkinių pamatų dalį, XVII a. akmenimis grįsto kelio fragmentą, o kitas XVI–XVII a. pastatų liekanas dar iširti ir įvertinti papildomai¹⁰. Bet jau 2017-01-11 buvo išduotas leidimas techniniam statybos projektui, kurio sprendiniuose nebuvo numatyta saugoti minėtų archeologinių radinių. Statybos bei žemės kasimo darbai jau buvo pažengę, kai 2017-09-26 KPD nekilnojamojo vertinimo taryba svarstė XVI–XVIII a. pastatų liekanų Misionierių ansamblio teritorijoje išsaugojimo klausimą posėdyje, todėl taryba nutarė liekanų nebesaugoti (t. y. nenustatyti jų Vilniaus senamiesčio (16073), Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (2554) vertingosiomis savybėmis)¹¹.

Šv. Jokūbo ligoninės komplekso teritorijoje Mokslinė archeologijos komisija leido iširti visą sklypo plotą, nors jau 2016–2017 m. tyrimų metu buvo randami pavieniai palaidojimai, indikavę kad tai yra iš istorinių šaltinių žinomų XVI–XVII a. kapinių teritorija. 2017 m. pradėjus viso sklypo

⁸ Šv. Jokūbo ligoninės kompleksas: Architektūros tyrimai, 2005, vykd. UAB Senojo miesto architektai, R. Zilinskas, užsakovas M2 Invest St. Jakobs; Žvalgomieji archeologijos tyrinėjimai, 2006, vykd. APC Antiqua, R. Žukovskis; užsakovas UAB Senojo miesto architektai ir kt.; Misionierių ansamblis: Žvalgomieji polichromijos tyrimai (fasadai), 2008, vykd. RPF Archeodomas, A. Kaušiniene, užsakovas UAB Senojo miesto architektai; Žvalgomieji archeologijos tyrinėjimai, 2008, vykd. APC Antiqua, T. Poška; užsakovas UAB Senojo miesto architektai; Žvalgybiniai architektūriniai tyrimai, 2008, vykd. R. Valeckas, užsakovas UAB Senojo miesto architektai, Žvalgomieji ir detalieji archeologijos tyrimai, 2015, vykd. UAB Kultūros vertybių paieška, J. Stankevičiūtė, užsakovas UAB Misionierių sodai ir kt.

⁹ Misionierių ansamblis: Istorinė apybraiža, 2008, vykd. L. Vileikienė, užsakovas UAB Senojo miesto architektai. Šv. Jokūbo ligoninės kompleksas: Istorinė pažyma, 2005, vykd. I. Baliulytė, užsakovas UAB Senojo miesto architektai; Istorinių tyrimų apibendrinimas, 2018, vykd. I. Baliulytė.

¹⁰ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolas, 2017-02-28, Nr VK-8.

¹¹ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio nutarimai, 2017-09-26, Nr VL-21.

detaliuosius archeologinius tyrimus buvo nukastas visas kultūrinis sluoksnis, iškastos minėtos kapinės, o palaidojimai (70 mirusiųjų), remiantis PTR „Archeologinio paveldo tvarkybos“ nuostata 19.13., perduoti Vilniaus universiteto Medicinos fakultetui¹². Tirtame sklype „Lords LB Asset Management“ valdoma bendrovė „Orkela“ jau buvo suplanavusi „pastatyti naują viešbutį su požemine automobilių stovėjimo aikšte“¹³.

Kokiomis lėšomis tyrimai buvo finansuojami, tikslų duomenų gautoje medžiagoje nėra, bet sprendžiant pagal įrašus tyrimų antraštiniuose lapuose, visų tyrimų užsakovai – privačios, investicinius projektus vystančios įmonės. Misionierių ansamblio atveju kilus visuomenės nepasitenkinimui kaip papildoma medžiaga 2016 m. buvo atliktas „Projektuojamų tūrių virtualus modeliavimas Vilniaus senamiesčio panoramose“ ir „Atkuriamo ir naujai formuojamo užstatymo principų tyrimas“ – taip pat užsakyti projektą vystančios įmonės¹⁴. Šiuose vertinimuose reziumuota, kad projektuojami pastatai „nekeičia esminių perspektyvos į Viešpaties Dangun Žengimo bažnyčią charakteristikų“ ir bus matomi kaip smulkaus mastelio siluetas, nedarantis poveikio susiformavusioms senamiesčio panoramoms.

Nustatytos problemos:

- Lietuvoje nėra teisės aktų, nustatančių kokių rūšių ir kokios apimties tyrimus būtina atlikti prieš planuojant ūkines veiklas ir plėtrą. Neapibrėžti ir nereglamentuojami urbanistiniai, kraštovaizdžio, kultūrinio kraštovaizdžio ir panašūs tyrimai, nėra išplėtota jų metodika.
- Rengiant apskaitos dokumentus ir / ar prieš projektavimo darbus nebuvo atlikti nešališki taikomieji ir moksliniai tyrimai, kuriuose būtų atskleista Misionierių ansamblio ir Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso verčių visuma, jų reikšmė urbanistinėje aplinkoje. Abiem atvejais buvo atlikti ardomieji tyrimai, būtini tvarkybos darbų projektų sprendiniams pagrįsti, tačiau jie neturėjo įtakos ansamblio ir komplekso aplinkos, plano bei tūrinės-erdvinės struktūros išsaugojimo klausimams.
- Atvejų vertinimas parodė, kad paveldo tyrimai vykdomi padrikai, nekoreliuoja tarpusavyje ir atliekami per vėlai – kartu su projektavimo darbais ar netgi taikantis prie pastarųjų.
- Priimant sprendimus dėl naujų statybų nesivadovauta jau atliktų tyrimų išvadomis arba pernelyg laisvai jos interpretuotos (pvz.: nekreipta dėmesio į užstatymo tipo reglamentavimą, statybų

¹² B. Lissauskaitė, Keli pastebėjimai apie KPD vertinimo tarybų ir Mokslinės archeologijos komisijos veiklą, 2018 m. <https://lietuvas.link/birute-lissauskaite-keli-pastebejimais-apie-kpd-vertinimo-tarybu-ir-mokslines-archeologijos-komisijos-veikla/>; KPD raštas Paveldo komisijai „Dėl archeologinių tyrimų Vilniaus Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios, dominikonų vienuolyno ansamblio ir šv. Jokūbo ligoninės statinių komplekso (1073) teritorijoje, 2020-06-23, Nr. (1.23 E)2-1598.

¹³ Taikomųjų mokslinių ardomųjų tyrimų išvadų pažyma, 2018 m. vykd. L. Kvizikevičius, užsakovas UAB „Orkela“, l. 2.

¹⁴ Projektuojamų tūrių virtualus modeliavimas Vilniaus senamiesčio panoramose, 2016, vykd. Vilniaus planas; Atkuriamo ir naujai formuojamo užstatymo principų tyrimas Subačiaus g. Vilniaus senamiestyje, 2016, VGTU Urbanistikos katedra, vad. D. Dijokienė, užsakovas UAB Misionierių namai.

galimybes ar būtinybę saugoti archeologinius sluoksnius). Būta atvejų, kad dokumentuose deklaruota, jog paisoma paveldosaugos reikalavimų, bet realiai projektuoti jiems prieštaraujantys, vystytojui naudingi sprendiniai. Abiem atvejais buvo sunaikinti archeologiniai radiniai.

- Lietuvoje taikomieji paveldo tyrimai dažniausiai yra finansuojami privačiomis investuotojo lėšomis, todėl egzistuoja galimybė paveikti tyrimų rezultatus.
- Tyrimų medžiaga nėra sisteminama, recenzuojama ir viešai pasiekama.

Siūlymai:

1. Reikėtų spręsti paveldo taikomųjų tyrimų (ne tik ardomųjų) reglamentavimo ir metodikos klausimus, integruojant gerąsias šiuolaikines tarptautines praktikas.
2. Tyrimų ataskaitos turėtų būti recenzuojamos ir prieinamos mokslo bei plačiai visuomenei.
3. Turėtų būti didinama valstybės finansuojamų paveldosaugos tyrimų dalis. Prieš privatizuojant nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektus ar planuojant juose (ir statiniuose, esančiuose tų objektų teritorijose, miestų senamiesčiuose) ūkines veiklas ir plėtrą, turėtų būti atlikti nešališki tyrimai valstybės lėšomis, nustatyta paveldo objektų urbanistinė ir kraštovaizdžio vertė; tyrimų pagrindu būtų suformuluoti aiškūs reglamentai saugojimui ir galimai plėtrai.
4. Atsakingos institucijos turėtų nuosekliai kontroliuoti projektinių pasiūlymų, planavimo sprendinių ir realizuojamų statybos projektų pagrindimą atliktais tyrimais ir nustatytais saugojimo reglamentais.

Ekspertizės

Paveldosaugos specialiosios ekspertizės Misionierių ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės komplekso tvarkybos ir statybos darbų projektams buvo atliktos. Ekspertizių aktai formaliai atitiko PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės atlikimo taisyklės“ nustatytą sudėtį ir apimtį. Misionierių ansamblio atveju 2016–2017 m. buvo atliktos ICOMOS Lietuvos nacionalinio komiteto (užsakovas UAB Misionierių namai) ir UNESCO pasaulio paveldo centro (užsakovas Kultūros ministerija) ekspertizės¹⁵, kuriose statyboms iš esmės neprieštarauta, bet pateikta rekomendacijų. ICOMOS Lietuvos nacionalinio komiteto ekspertizėje

---

¹⁵ Daugiabučio gyvenamojo namo Subačiaus g. 20 ir 22 Vilniuje projektinių pasiūlymų vertinimas dėl galimo poveikio Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNECO pasaulinio paveldo sąrašą, išskirtinei visuotinei vertei bei išvadų kitam projektavimo etapui teikimas, 2016, vykd. ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas (autoriai: G. Zabiela, I. Kliobavičiūtė, D. Ferguson), užsakovas UAB Misionierių namai; Report of the joint World Heritage Centre / ICOMOS Advisory Mission to the World Heritage property Vilnius Historic Centre, Lithuania (C 541bis), 2017, vykd. ICOMOS international council on monuments and sites. Mission members: Ms Burcu Ozdemir (UNESCO World Heritage Centre), Mr Paul Drury (ICOMOS), užsakovas LR Kultūros ministerija.

nurodoma, kad neigiamas poveikis fiksuojamas aukštingumui ir perspektyvoms. Teigiama, kad bendras plėtros darbų poveikis yra naudingas, tačiau rekomenduojama spręsti planuojamos teritorijos užstatymo aukštingumo prie Subačiaus gatvės klausimus. Rekomenduota vykdyti (taisyti) privalomas pastabas ir atsižvelgti į rekomendacijas, tęsti tyrimus, naujų atradimų pagrindu keisti projekto sprendinius taip, kad nebūtų pakenkta nustatytoms ir naujai atrastoms vertingosioms savybėms. Reziumuojanti išvada paveldo apsaugos požiūriu buvo optimistinė: „poveikio ar pakeitimų mastas nedidelis, pagal skirtingus atributus svyruoja tarp poveikio nebuvimo iki vidutinio poveikio“¹⁶.

Nustatytos problemos:

- Paveldosaugos specialioji ekspertizė tampa formalumu. Nors ekspertizių aktai formaliai atitinka keliamus reikalavimus, tačiau pati ekspertizės forma ir turinys nėra orientuoti į esmę: apsiribojama formaliu atitikimo patikrinimu Vertinimo tarybų aktuose nurodytoms vertingosioms savybėms ir projektavimo sąlygoms, todėl ekspertizė neištaiso apskaitos ir iki ekspertizės įvykdytų procedūrų, parengtų dokumentų trūkumų. Žalą ansambliui, kompleksui ar urbanistinei vietai bendruoju atveju sukelia ne detaliau ekspertuojami tvarkybos darbai konkrečiuose paveldo objektuose, o nauja statyba, kuri daugeliu atvejų net ir ekspertizėje gali būti įvertinta tendencingai, subjektyviai interpretuojant daromą poveikį.

- ICOMOS Lietuvos nacionalinio komiteto ekspertizė neturi teisinės galios Lietuvos Respublikos paveldosaugos teisinėje sistemoje, todėl (nevertinant pačių pastabų) laikytina iš esmės rekomendaciniu dokumentu. Misionierių ansamblio atveju į joje nurodytas pastabas projektuojant atsižvelgta tik iš dalies.

Siūlymai:

1. Remiantis tarptautine praktika, reikia nustatyti teritorijų sąrašą ir kriterijus, kuriais remiantis numatomo pritaikymo ir plėtros rizikų vertinimas UNESCO Pasaulio paveldo sąraše esančiai vietai būtų privalomas.

2. Vertėtų keisti paveldosaugos specialiąją ekspertizę reglamentuojančius teisės aktus, kad vertinant naują statybą ar rekonstravimą būtų įvertintas poveikis objekto ir urbanistinės aplinkos (paveldo vietovės) vertingosioms savybėms.

---

¹⁶ Daugiabučio gyvenamojo namo Subačiaus g. 20 ir 22 Vilniuje projektinių pasiūlymų vertinimas dėl galimo poveikio Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNECO pasaulinio paveldo sąrašą, išskirtinei visuotinei vertei bei išvadų kitam projektavimo etapui teikimas, 2016, vykd. ICOMOS Lietuvos nacionalinis komitetas (autoriai: G. Zabiela, I. Kliobavičiūtė, D. Ferguson), užsakovas UAB Misionierių namai, l. 27–28.

3. Vertinimo tarybų sprendimai ir apsaugos reglamentai

Vertinant Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – KPD) ir Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sprendimus, galima išskirti šiuos probleminius aspektus, turėjusius neigiamos įtakos Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso, Misionierių ansamblio, Vilniaus senamiesčio bei Vilniaus istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu, vertei.

Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo kompleksas

1997 m. sudarytame Dominikonų vienuolyno ansamblio teritorijos ribų plane ši teritorija iš esmės atitiko istorinės vienuolyno valdos plotą¹⁷. Po ligoninės pastatų privatizacijos, 2005 m. gruodžio 9 d., Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba pritarė siūlymui Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo dominikonų vienuolyno teritoriją padalinti į tris sklypus, formuojant dviejų vertybių – vienuolyno ansamblio (u. k. 1073) ir buv. Šv. Jokūbo ligoninės komplekso (u. k. 30748) – teritorijas (į Kultūros vertybių registrą buvo įtraukti 4 iš 5 buvusios ligoninės pastatų)¹⁸. Pažymėtina, kad 2005 m. gruodžio 9 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdyje dalyvavo asmenys, susiję su vykdomu projektu¹⁹. Tarybos sprendimo nulemtas teritorijos detalusis planas patvirtintas 2008 m. balandžio 23 d.²⁰.

Po teritorijų atskyrimo, 2014 m. ir 2016 m., KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba (pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodytas kompetencijas), svarstydamą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objekto – Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo vienuolyno ansamblio – klausimus, nesvarstė greta esančio, nuo jo atriboto vietinės reikšmės objekto apsaugos klausimų, kuriuos pagal kompetencijas tuo pat metu (ir anksčiau) svarstė Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba, todėl neižvelgė grėsmės paveldui ir nematė poreikio vienuolyno ansambliui nustatyti apsaugos zoną (kas turėjo reikšmės plėtojant projektą gretimame sklype).

¹⁷ Dominikonų vienuolyno ansamblio teritorijos ribų plotas (Lukiškių a. 10, Vilnius), nustatytas 1997-12-14, patvirtintas 1998-05-26; *Vilniaus miesto planai*, sud. B. R. Vitkauskienė, Vilnius: LNM, 2016, p. 36–37, p. 60–63, 150–151, 356–359, 360–363, 396–399; 1808 m. Vilniaus miesto planas, kuriame sužymėtos ir sunumeruotos visos Vilniaus senamiesčio ir jo istorinių priemiesčių posesijos (pagal 1790 m. sistemą) (V. Jogėla, E. Meilus, V. Pugačiauskas, *Lukiškės: nuo priemiesčio iki centro (XV a. – XX a. pradžia)*, Vilnius: Diemedžio leidykla, 2018, p. 76–77).

¹⁸ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2005-12-09 Nr. VI-RM-01; Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios ir dominikonų vienuolyno ansamblio – vertybės teritorija. Sklypų sudalijimo projektas, UAB Senojo miesto architektai.

¹⁹ Tarybos nariai: R. Zilinskas (pirmininkas), A. Gučas, A. Katilius, A. Racevičienė, A. Samukienė, I. Kliobavičiūtė, G. Miknevičienė, A. Kasperavičienė, S. Sarcevičius.

²⁰ Vilniaus miesto Savivaldybės tarybos sprendimas dėl sklypo Vasario 16-osios g. 10 detaliojo plano tvirtinimo, 2008-04-23, Nr. 1-445.

Pasikeitus privatizuotų statinių savininkui 2016 m. lapkričio 25 d. Vilniaus m. savivaldybės administracija leido inicijuoti 2008 m. balandžio 23 d. sprendimu patvirtinto Šv. Jokūbo ligoninės komplekso (Vasario 16-osios g. 10 sklypo) detaliojo plano sprendinių koregavimą, pakeičiant užstatymo aukščio reglamentų, statybos zonos ir servitutų ribas bei patikslinant kitus planuojamam užstatymui reikalingus teritorijos naudojimo reglamentus, atsižvelgiant į jau parengtus projektinius pasiūlymus. 2017 m. kovo 10 d. ir 2017 m. birželio 15 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžiuose, statybas planuojančių bendrovių prašymu, be svarios priežasties buvo reikšmingai sumenkintos visų Šv. Jokūbo ligoninės komplekso pastatų vertingosios savybės (tarp jų ir istorinė vertė) ir pritarta teritorijos ribų plano tikslinimui²¹. Vertingųjų savybių sumenkinimas sudarė sąlygas kultūros paveldo objekto teritorijoje vykdyti paveldosaugos požiūriu agresyvų projektą. Sklypo Vasario 16-osios g. 10 detaliojo plano sprendinių koregavimas Vilniaus m. savivaldybėje patvirtintas 2017 m. rugsėjo 25 d.²².

2018 m. pradžioje kilus visuomenės ir profesionalų bendruomenių pasipiktinimui statybų projektiniais pasiūlymais, KPD direktoriaus įsakymu buvo sudaryta laikinoji komisija, kuri nustatė, kad 2017 m. birželio 15 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktu panaikintos svarbios Šv. Jokūbo ligoninės komplekso vertingosios savybės, ir kad Šv. Jokūbo ligoninės teritorijos detaliojo plano 2017 m. korektūros sprendiniuose nebuvo atsižvelgta į Vilniaus miesto istorinės dalies, vad. Naujamiesčiu (u.k. 33653) vertingąsias savybes. Pagal šios komisijos išvadas 2018 m. birželio 1 d. buvo inicijuota Šv. Jokūbo ligoninės komplekso vertingųjų savybių patikslinimo procedūra, papildant Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo vienuolyno ansamblį į Šv. Jokūbo ligoninės kompleksą įeinančiais pastatais, teritorijoje esančiomis vertingosiomis savybėmis ir apibrėžiant apsaugos zoną. 2018 m. spalio 16 d. ir 2018 m. gruodžio 4 d. aktais KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba priėmė šią išvadą atitinkančius sprendimus²³. Tiesa, projektą vystančios bendrovės prašymu 2019 m. balandžio 9 d. ir 2021 lapkričio 16 d. KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktais Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso (u.k. 1073) duomenys ir vėl buvo pakoreguoti, derinantys prie investuotojų interesų – nebeliko Šv. Jokūbo

---

²¹ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio (2017–03-10) protokolas Nr. 9-76 /17(2.1.57-MP4); Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso (u.k. 30748) apibrėžtų teritorijos bei apsaugos zonos ribų planas, sud. R. Putrimienė, 2017-04-12; Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio (2017-06-09) protokolas Nr. 9-190 /17(2.1.57-MP4).

²² Sklypo Vasario 16-osios g. 10 detaliojo plano (reg. Nr. 2088) sprendinių koregavimas sklype Nr. 1 (K/Nr. 0101/0040:303) Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje, 2017-03, UAB Senojo miesto architektai. Patvirtinta Vilniaus miesto Savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamente 2017-09-25.

²³ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2018-10-16, KPD-RM-VT1/69.18; KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2018-12-04, Nr. KPD-RM- 2743.

ligoninės penktojo pastato vietos, pakoreguotas erdvinės kompozicijos ir reljefo apibūdinimas, panaikintas vizualinės apsaugos pozonis²⁴.

Misionierių ansamblis

2010 m. Kultūros vertybių registre įregistravus Vaikelio Jėzaus prieglaudos pastatą (u. k. 33915), sukurta neįprasta situacija, kai identiškame plote sutapdintos dvi kultūros paveldo objektų teritorijos, registruoti du atskiri objektai – pavienis ir kompleksas. 2010 m. liepos 2 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimu rekomenduota padalinti dar 2002 m. nustatytą Misionierių vienuolyno statinių ansamblio (u. k. 761) teritoriją į du atskirus, paveldosaugos požiūriu nevienodos vertės sklypus – Vienuolyno statinių ansamblio ir Kūdikėlio Jėzaus Vaikų prieglaudos teritoriją (u. k. 33915)²⁵. Remiantis šiuo sprendimu 2015 m. rugpjūčio 31 d. patvirtinti specialiojo plano sprendiniai – suformuoti du atskiri istorinių ribų neatitinkantys sklypai (gerokai padidintas prieglaudos sklypas)²⁶.

2015 m. spalio 2 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboje svarstyti naujos statybos daugiabučių namų projektiniai pasiūlymai²⁷. Buvo išsakyta daug kritinių pastabų – vertintojai iš esmės nepritarė pateiktiems projektiniams pasiūlymams, reikšdami susirūpinimą dėl urbanistinių, dėl architektūros sprendinių, matydami galimo projekto grėsmę senamiesčio kultūrinei vertei, o protokole įvardinta, jog būtina „tobulinti Subačiaus g. 20, 22 daugiabučių gyvenamųjų namų statybos ir rekonstrukcijos projektinių pasiūlymų projektą, atsižvelgus į pateiktas pastabas“, tačiau daugiau svarstymo protokolų nepateikta, o projektas netrukus suderintas, todėl darytina išvada, kad vadovautasi ne nutartimi „tobulinti“, o vieno iš posėdžio narių pasisakymu „iš principo pritaru“. Yra pagrindo abejoti, ar vertinimo tarybos sprendimai buvo vykdomi tinkamai.

Nagrinėjant dokumentus ir procedūras pastebėti nuolatiniai neatitikimai tarp deklaracijų / įvardijimų ir veiksmų / rezultatų, taip pat ir nurodymai vadovautis vienas kitam prieštaraujančiais dokumentais. 2015 m. gruodžio 11 d. KPD Vilniaus skyriuje išduotuose specialiuosiuose paveldosaugos reikalavimuose minima formuluotė „atkuriant neišlikusį sklypo užstatymą“²⁸, tačiau

²⁴ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2019-04-09, Nr. KPD-RM- 2743/1; KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2021-11-16, Nr. KPD-RM- 2743/2; Vilniaus Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios, dominikonų vienuolyno ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės statinių komplekso apibrėžtų teritorijos bei apsaugos zonos ribų planas, KPC, 2021-10-28.

²⁵ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolas, 2010-07-02, Nr. 74.

²⁶ LR Kultūros ministro 2015-08-31 įsakymas Nr. ĮV-558 Dėl vienuolyno statinių ansamblio (unikalus kodas kultūros vertybių registre 761) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano patvirtinimo. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25688a9055e811e5825682aa0fc6b8d5>

²⁷ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolas, 2015-10-14, Nr. 9-177/15 (2.1.57-MP4).

²⁸ KPD Vilniaus skyriaus 2015-12-11 specialieji paveldosaugos reikalavimai (laikinasis apsaugos reglamentas) Nr. EV-1054.

akivaizdu, kad jis nebuvo atkuriamas pagal tyrimų duomenis, o vyko užstatymas naujais statiniais. Ten pat nurodyta, jog būtina vadovautis 2015 m. ansamblio specialiuoju planu, kuriuo objektas faktiškai dalijamas į du sklypus ir leidžiama nauja statyba, o taip pat 1995 m. patvirtintu Senamiesčio sklypų planu, kuriame nurodyta teritorijoje saugoti esamą užstatymą ir išsaugoti, atkurti posesijų želdynus. 2016 m. sausio 28 d. Vilniaus m. savivaldybės pateiktuose Specialiuosiuose architektūros reikalavimuose nurodytas mažiausias galimas želdynų plotas – 25% , o kartu reikalaujama „atgaivinti vienuolyno sodo įvaizdį“²⁹. Pastebimi ir galimai neteisėti procedūriniai veiksmai: 2016 m. sausio 28 d. Specialieji architektūros reikalavimai išduoti nepaisant to, kad tuo metu dar nebuvo pakeista sklypo paskirtis, kuri neatitiko projektuojamų statinių paskirties.

2017 m. gegužės 23 d. Paveldo komisija kreipėsi į KPD antrąją nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybą dėl Misionierių ansamblio vertingosios savybės – sodo vietos – išsaugojimo³⁰. 2017 m. gegužės 29 d. buvo gautas atsakymas³¹, kad „vertingoji savybė „sodo vieta“ turėtų būti saugoma kaip buvusio Misionierių sodo vieta, arba, atsižvelgiant į Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentą, šioje vietoje galimas želdynų restauravimas-regeneravimas arba rekonstravimas-atkūrimas“, tačiau „vertinimo taryboms nėra priskirta kompetencija spręsti, kaip praktiškai turi būti saugomos konkrečios vertingosios savybės, nustatytos paveldo objektų apskaitos dokumentuose“. Darytina išvada, kad Vertinimo taryba, priėmusi aktą nemanė / nežinojo, kad žymią dalį sodo vietos planuojama užstatyti, nors tuo tarpu Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboje jau 2015 m. buvo svarstyti naujos statybos projektiniai pasiūlymai³².

2017 m. vasario 28 d. ir 2017 m. rugėjo 26 d. KPD ketvirtoji nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba svarstė klausimą dėl archeologinių liekanų vertės: pirmuoju svarstymu nutarta išsaugoti tik tas liekanas, kurios netrukdė statybos projekto realizavimui, antrasis svarstymas vyko jau pradėjus statybos darbus ir nutarta nieko nebesaugoti³³.

Nustatytos problemos:

- Abiem atvejais Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboje buvo priimti sprendimai padalinti kultūros paveldo ansamblio ir komplekso (Misionierių ansamblio ir Šv.

²⁹ VMSA 2016-01-28 specialieji architektūros reikalavimai Nr. AR1782.

³⁰ LR Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017-05-23 raštas Nr. V11-115(6.5). „Dėl Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansamblio vertingųjų savybių“.

³¹ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos 2017-05-29 raštas „Dėl Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansamblio vertingųjų savybių“.

³² Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolas, 2015-10-14, Nr. 9-177/15 (2.1.57-MP4).

³³ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolas, 2017-02-28, Nr. VL-8; KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, 2017-09-26 posėdžių nutarimai, prieiga internete: <https://www.kpd.lt/news/3196/378/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-IV-2017-09-26-posedziu-nutarimai/d,pagrindinis.html>.

apaštalu Pilypo ir Jokūbo komplekso) teritorijas į du paveldosaugos požiūriu nevienodos vertės sklypus. Buvo suardytas paveldo teritorijos vientisumas ir atvertos galimybės intensyviai statybai žemesnio reikšmingumo lygmens objekto teritorijoje.

- Po Misionierių ansamblio ir Šv. apaštalu Pilypo ir Jokūbo komplekso teritorijų padalijimų skirtingo reikšmingumo lygmens paveldo objektų klausimai buvo svarstomi skirtingose institucijose – KPD ir Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybose, ir jų sprendimai nekoreliavo tarpusavyje.

- Labai aiškiai išryškėjo procesų fragmentiškumo problema – nedideli, smulkūs sprendimai buvo priimami ilgais laiko intervalais, neretai vis kitos sudėties vertinimo tarybos narių: KPD ir Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos per kelis metus, nedideliais etapais priėmė kultūros paveldo saugojimui iš pirmo žvilgsnio nekenksmingus sprendimus (teritorijų padalinimas, apibrėžtų teritorijos ribų plano patikslinimas, vertingųjų savybių koregavimas), tačiau nuosekliai vykdomomis nedidelėmis procedūromis buvo esmingai pakeista urbanistinė bei architektūrinė aptariamų ansamblio ir komplekso visumos koncepcija, o pakeitimų suma ilgainiui nulėmė didelius paveldo vėrcių praradimus.

- Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybose vertingųjų savybių, apibrėžtų teritorijos ribų plano patikslinimai dažnai vyko objektų teritorijoje statybas projektuojančių subjektų prašymu ir atsižvelgiant į jų poreikius. Būta atvejų, kai nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų veikloje įvairia forma dalyvavo specialistai, susiję su vystytojų užsakomais paveldo objektų tyrimais, detaliųjų planų rengimu ir pastatų pritaikymo projektais.

- Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sprendimų aplinkybės atskleidė kai kuriuos jų darbo tvarkos trūkumus: su svarstoma medžiaga tarybų nariai dažnai būna supažindinami posėdžių išvakarėse arba jų metu, medžiaga pateikiama nepilnos apimties, o posėdžio protokolo projektas vėliau tarybų nariams nebūna siunčiamas. Taigi, galima prielaida, kad nariai sprendimus priima nepakankamai įsigilinę, atsiranda galimybė manipuliuoti jų nuomone, apsunkinamas grįžtamasis ryšys tarp vertinimo tarybų sprendimų ir jų rezultatų. Kilo abejonių, ar vertinimo tarybos sprendimai buvo vykdomi tinkamai.

- Sisteminiai neatitikimai tarp deklaracijų ir rezultatų, „tinkamos“ formuluotės naudojimas apibūdinti jų esmės neatitinkantiems veiksams ir nurodymai vadovautis prieštaraujančiais vienas kitam dokumentais sukūrė apgaulingą reikalavimų laikymosi regimybę ir pagrindą manipuliacijoms. Šis aspektas buvo vienas svarbiausių nulemiant esamą rezultatą – formaliai saugikliai buvo įvardinti, o jų išpildymas interpretuojamas laisvai ir selektyviai.

Siūlymai:

1. Įteisinti nuostatą, kad prieš privatizuojant kultūros paveldo objektus būtų nustatomos jų vertingosios savybės (t. p. vertinama jų urbanistinė, kraštovaizdžio reikšmė) ir atsižvelgiant į tai patikslinamas Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas. Vertinimo tarybų sprendimai turi remtis objektyviais taikomaisiais paveldo objektų tyrimais – jais turi būti patvirtintos kultūros paveldo objektų vertingosios savybės ir teritorijos ribos.

2. Privalu užkardyti aukciono dokumentuose numatytų paveldosaugos sąlygų keitimą ir reglamentuoti stebėsenos procesą. Sąlygas leistina keisti tik tyrimų metu naujai nustačius kultūros paveldo objekto reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių raidą patvirtinančius faktus.

3. Reikėtų gerinti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų darbo tvarką, siekiant skaidrumo ir deramo įsigilinimo į pateikiamą medžiagą. Prieš viešinant protokolus, pateikti jų projektus visiems nariams susipažinti.

4. Griežtai laikytis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. ĮV-149 (su vėlesniais pakeitimais) patvirtintų Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų IV skyriaus 24 punkto: „Tarybos narys neturi teisės rengti Tarybos akto projektą, kurį svarstys Taryba, kurios nariu jis yra. Tarybos narys taip pat neturi teisės dalyvauti svarstant ar priimant Tarybos sprendimus arba kitaip paveikti Tarybos sprendimus, kurie sukelia viešųjų ir privačių interesų konfliktą. Prieš pradėdant tokio sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūrą arba pačios procedūros metu Tarybos narys privalo informuoti Tarybos pirmininką arba Tarybos pirmininko pavaduotoją, jei Tarybos narys eina Tarybos pirmininko pareigas, ir Tarybos narius bei kitus asmenis, kurie kartu dalyvauja svarstant ar priimant sprendimą, apie esamą interesų konfliktą, pareikšti apie nusišalinimą ir jokia forma nedalyvauti toliau svarstant ar priimant sprendimą [...]“.

4. Teritorijų planavimo procesas

Misionierių ansamblio ir Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso situacija teritorijų planavimo požiūriu buvo skirtinga prieš pradėdant planuoti tvarkybos bei naujos statybos darbus. Misionierių ansamblis yra UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančios vietovės – Vilniaus istorinio centro (Senamiesčio) (u. k 16073) nacionalinio reikšmingumo lygmens valstybės saugomos vietovės teritorijoje, o Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo kompleksas – Vilniaus istorinės miesto dalies, vad. Naujamiesčiu (u. k 33653), taip pat nacionalinio reikšmingumo lygmens registrinės vietovės teritorijoje (nepalyginamai vėliau nei Senamiestis suvoktoje, kaip turinčioje kultūros paveldo vertę miesto dalyje). Todėl dar iki privatizavimo, Misionierių ansamblio teritorijai galiojo Vilniaus senamiesčio regeneravimo koncepcija ir sklypų planas (patvirtintas Vilniaus m. valdybos 1995 m.

kovo 23 d. potvarkiu), Vilniaus senamiesčio specialusis planas (patvirtintas KPD direktoriaus 2002 m. spalio 17 d. įsakymu ir Vilniaus m. savivaldybės tarybos 2003 m. sausio 22 d. sprendimu), Kultūros paminklo UIP Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas (patvirtintas kultūros ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu) bei jo rengimui sukaupta Vilniaus senamiesčio tyrimų medžiaga, taip pat 2005 m. parengtas Vilniaus senamiesčio detaliojo plano raidos programos papildymas (patvirtintas Vilniaus m. savivaldybės tarybos 2005 m. lapkričio mėn. 23 d. sprendimu). Visuose šiuose dokumentuose Misionierių ansamblio teritorijai nustatyti labai panašūs, griežti paveldosauginiai urbanistiniai apribojimai: nauja statyba vertybės teritorijoje nenumatoma (tik Vilniaus senamiesčio apsaugos specialiajame plane numatytas leidimas nevertingo ligoninės pastato tūrio išplėtimui jį rekonstruojant). Tuo tarpu Vilniaus miesto istorinei daliai vad. Naujamiesčiu (u. k. 3365), panašių, šios kultūros paveldo vietovės vertei saugoti skirtų teritorijos planavimo dokumentų parengta nebuvo.

Privatizavus ansamblio ir komplekso sklypus bei pastatus (būsimiems investuotojams buvo parduota tik dalis šių nekilnojamojo kultūros paveldo ansamblio ir komplekso pastatų) įvyko Misionierių ansamblio ir Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso teritorijų padalinimas. 2005 m. gruodžio 9 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimu istorinę vienuolyno valdą atitinkanti Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso teritorija padalinta į tris skirtingo lygmens saugojimo sklypus, formuojant vienuolyno ansamblio (u. k. 1073) ir Šv. Jokūbo ligoninės komplekso (u. k. 30748) teritorijas (trečiasis sklypas pripažintas nevertybiniu)³⁴. 2010 m. liepos 2 d. Vilniaus m. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimu Misionierių vienuolyno statinių ansamblio teritorija taip pat padalinta į du atskirus, istorinių sklypų ribų neatitinkančius, paveldosaugos požiūriu nevienodos vertės sklypus – Vienuolyno statinių ansamblio (u. k. 761) ir Kūdikėlio Jėzaus Vaikų prieglaudos teritoriją (u. k. 33915)³⁵.

Remiantis šiais sprendimais ansamblio ir komplekso teritorijoms buvo parengti teritorijų planavimo dokumentai. Misionierių ansamblio atveju buvo parengtas jo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialusis planas (Kultūros ministro įsakymu patvirtintas 2015 m. rugpjūčio 31 d.)³⁶, o Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo kompleksui buvo parengtas jo teritorijos Detalusis planas (Vilniaus m. savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas 2008 m. balandžio 23 d.)³⁷. Vėliau dar buvo

---

³⁴ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas, 2005-12-09, Nr. VI-RM-01. Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios ir dominikonų vienuolyno ansamblio – vertybės teritorija. Sklypų sudalijimo projektas, UAB Senojo miesto architektai.

³⁵ Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos 2010-07-02 posėdžio protokolas Nr. 74.

³⁶ LR Kultūros ministro 2015-08-31 įsakymas Nr. ĮV-558 Dėl vienuolyno statinių ansamblio (unikalus kodas kultūros vertybių registre 761) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano patvirtinimo. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25688a9055e811e5825682aa0fc6b8d5>

³⁷ Sklypo Vilniuje, Vasario 16-osios 10 (kad. Nr. 0101/0040:248) detalusis planas, UAB Senojo miesto architektai, 2007-09, užsakovai Pamokslininkų ordino (Dominikonų) Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo vienuolynas ir UAB

atlikta šio detaliojo plano Sprendinių korektūra (Vilniaus m. savivaldybės tarybos sprendimu patvirtinta 2017 m. rugsėjo 25 d.), kuri keitė užstatymo aukščio, statybos zonos, servitutų ribas ir kitus parametrus, atsižvelgus į jau parengtus statybos projekto pasiūlymus³⁸. Misionierių ansamblio specialiojo plano sprendiniuose tarp leidžiamų statybos darbų, lyginant su ankstesniais galiojančiais dokumentais, atsirado reglamentas „Naujų statinių statyba“ bei reikalavimas naujų pastatų architektūros pobūdį parinkti viešo architektūrinio konkurso būdu. Taip pat sprendinys – „Esant Vienuolyno statinių ansamblio (761) [...] Nekilnojamojo kultūros paveldo specialiojo plano reglamentų neatitikimams su Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentu, galioja specialiojo plano reglamentai“³⁹.

Abiem atvejais naujieji teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai sudarė akivaizdžiai palankesnes sąlygas investuotojams laisviau projektuoti statybas nekilnojamojo kultūros paveldo ansamblio ir komplekso teritorijose, tuo pačiu sumenkinant jų paveldo vertę.

2018 m. (po visuomenės ir profesionalų bendruomenių išreikštos kritikos suplanuotoms statyboms) naujai parengtu KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktu Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios, dominikonų vienuolyno ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės statinių kompleksas (u.k.1073) vėl sujungtas į vientisą teritoriją⁴⁰, o 2017 m. rugsėjo 25 d. patvirtinto detaliojo plano sprendinių koregavimas pripažintas netinkamu⁴¹, bet tai naujų statybų šiame objekte nebeužkardė.

Nustatytos problemos:

- Abiem atvejais ansamblio ir komplekso teritorijų padalinimo bei tikslinimo procedūros atliktos tose teritorijose statybas numačiusių bendrovių iniciatyva ir atitiko jų interesus. Teritorijų planavimo dokumentai, detaliojo plano sprendinių koregavimas taip pat buvo vykdomi bendrovių užsakymu (Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso detalusis planas keitėsi, kai keitėsi privatizuotos teritorijos savininkai). Remiantis specialiojo plano, kitu atveju – detaliojo plano reglamentais, nuo

---

„St. Jacobs“; Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas dėl sklypo Vasario 16-osios g. 10 detaliojo plano tvirtinimo, 2008-04-23, Nr. 1-445 (reg. Nr. 2088).

³⁸ Vilniaus miesto Savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojos V. Urbonienės įsakymas „Dėl leidimo inicijuoti sklypo vasario 16-osios g. 10 detaliojo plano sprendinių koregavimą“, 2016-11-25, Nr. A30-3396 <https://aktai.vilnius.lt/document/30286345>; Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio protokolo, 2017-06-09, Nr. 9-190 /17(2.1.57-MP4) santrumpa; Sklypo Vasario 16 g. 10 detaliojo plano (reg. Nr. 2088) sprendinių koregavimas sklype Nr. 1 (K/Nr. 0101/0040:303) Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje, 2017-03, UAB Senojo miesto architektai, patvirtintas Vilniaus miesto Savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamente 2017-09-25 (Nr. A30-2580).

³⁹ LR Kultūros ministro 2015-08-31 įsakymas Nr. IV-558 Dėl vienuolyno statinių ansamblio (unikalus kodas kultūros vertybių registre 761) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano patvirtinimo. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25688a9055e811e5825682aa0fc6b8d5>

⁴⁰ KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas, 2018-12-04, Nr. KPD-RM-2743.

⁴¹ Vilniaus miesto Savivaldybės tarybos 2018-04-25 rezoliucija dėl Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolyno, Šv. Pilypo ir Jokūbo bažnyčios architektūrinio ansamblio, <http://aktai.vilnius.lt/document/30308830>.

vienuolynų atskirtuose gretimuose sklypuose buvo sudarytos sąlygos intensyviai daugiaaukštei statybai.

- Nors Misionierių ansamblio teritorijai (esančiai UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančios vietovės – Vilniaus istorinio centro teritorijoje), galiojo griežti paveldosauginiai apribojimai – naujų pastatų statyba čia nebuvo numatoma, praktikoje tai jos neapsaugojo nuo užstatymo (specialiojo plano sprendinių viršenybę Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentui patvirtino Kultūros ministras).

- Planuojant teritorijas ir tvirtinant detaliuosius / specialiuosius teritorijų planus Vilniaus m. savivaldybė ir kitos atsakingos institucijos nepakankamai atsižvelgė į paveldosaugos reikalavimus. Šiais ir analogiškais atvejais Vilniaus senamiestis, o taip pat ir Vilniaus miesto istorinės dalys, vad. Naujamiesčiu, Žvėrynu, Antakalniu ir Šnipiškėmis, yra paveikiami intensyvių statybų, palaiptamsiui praranda išskirtinį savitumą ir plėtros tvarumą.

Siūlymai:

1. Riboti galimybę specialiaisiais planais mažinti Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentu nustatytus paveldosaugos reikalavimus.

2. Inicijuoti teisės aktų pakeitimus, pagal Rasos Kalinauskaitės 2020 m. gegužės 19 d. peticijoje pateiktą ir visuomenės paremtą pasiūlymą įtvirtinti konkretų draudimą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų teritorijose statyti statinius, nesusijusius su paveldo objektų eksponavimu ar tvarkymu.

5. Architektūriniai konkursai ir statybų įgyvendinimas

Tiek Misionierių ansamblio, tiek Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso atveju naujų statybų projektai imti rengti parinkus projektuotojus, tuo pačiu ir architektūros koncepcijas, viešo architektūrinio konkurso būdu. Šv. Jokūbo ligoninės komplekso teritorijai skirtas pirmasis konkursas surengtas 2008 m.⁴², jį laimėjęs A. Ambraso, M. Olšausko, A. Šlapikaitės ir J. Jurevičiaus projektas nebuvo įgyvendintas. Pasikeitus sklypo savininkams, 2017 m. imtasi vystyti konkurse paskatinamąją premiją gavusį projektą.

---

⁴² Šv. Jokūbo ligoninės kvartalo Vilniuje pertvarkymo konkursas (2008), konkurso organizatoriai – UAB „St. Jacobs“ ir Lietuvos architektų sąjunga, informacija 2010-08-10, <http://www.architektusajunga.lt/konkursai/svjokubo-ligonines-kvartalo-vilniuje-pertvarkymo-konkursas/>

2014 m. įvykusį Misionierių ansamblio konkursą laimėjo UAB „DO architects“⁴³. Šis naujųjų statybų projektas, vos pasirodęs viešumoje, susilaukė aštrios neigiamos visuomenės reakcijos, sukėlusios netgi teisminius ginčus. Misionierių ansamblio atveju į valdžios institucijas, bandydamas ginti viešąjį interesą, asmeniškai kreipėsi Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus⁴⁴, į Vilnių buvo pakviesti UNESCO bei ICOMOS atstovai. Tai nieko nepakeitė. Daugiabučių namų statybos projektavimas Misionierių ansamblyje nuo 2014 m. vyko be trikdžių, netgi didinant projektuojamų pastatų fizines apimtis. Nei projektuotojai, nei projektą tikrinantys valstybės ar savivaldybės tarnautojai neatsižvelgė ir į ICOMOS Lietuvos nacionalinio komiteto ekspertizėje pareikštas pastabas⁴⁵. Šio projekto įgyvendinimo neigiamas rezultatas Vilniaus senamiesčio pavidalui (įvaizdžiui) ir jo panoramoms yra akivaizdus.

2017 m. pradėtas vystyti, o 2018 m. pradžioje pavišintas studijos „Archinova“ parengtas statybų projektas Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse⁴⁶. Jį nuo pat pradžių KPD vertino atidžiau – projektas jau pasiūlymų stadijoje buvo kritikuojamas⁴⁷. Galiausiai, po audringų viešų diskusijų vystytojai buvo priversti UAB „Archinova“ projekto atsisakyti. Antrasis šiai vietai skirtas konkursas paskelbtas 2018 m. gruodžio 14 d.⁴⁸, nelaukiant kol bus pavišintos 2018 m. gruodžio 4 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio metu patikslintos aptariamojo kultūros paveldo objekto vertingosios savybės⁴⁹. Dėl šios aplinkybės LR Restauratorių sąjungai pareiškus protestą⁵⁰, vasario mėnesį konkursas buvo sustabdytas ir vėl atnaujintas liepos mėnesį⁵¹. Konkurą

⁴³ Gyvenamojo komplekso „Misionierių sodai“ Subačiaus g. Vilniuje konkursas, Lietuvos architektų sąjungos informacija, 2014-10-03, <http://www.architektusajunga.lt/konkursai/gyvenamojo-komplekso-misionieriu-sodai-subaciaus-g-vilniuje-konkursas-1/>

<http://www.architektusajunga.lt/konkursai/svjokubo-ligonines-kvartalo-vilniuje-pertvarkymo-konkursas/>

⁴⁴ Prezidento V. Adamkaus kreipimasis Dėl naujų statybų Misionierių bažnyčios ansamblio aplinkoje, 2017-11-20.

⁴⁵ ICOMOS LNK atliktas Daugiabučio gyvenamojo namo Subačiaus g. 20, 22, Vilniuje, projektinių pasiūlymų vertinimas dėl galimo poveikio Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinei visuotinei vertei bei išvadų kitam projektavimo etapui teikimo, autoriai: G. Zabiela, I. Kliobavičiūtė, D. Ferguson, užsakovas UAB Misionierių namai, 2016.

⁴⁶ Viešbučio (7.1) statybos, administracinių pastatų (7.2) 1D2/p (u.k.30749), 2D2/p (u.k. 30750) rekonstravimo, administracinių pastatų (7.2) 5D1/p (u.k.30751), 7 D3/p (u.k. 30752) kapitalinio remonto Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje, projektas, UAB „Archinova“, projekto vad. A. Gvildys, statytojas UAB „Orkela“, be datos.

⁴⁷ KPD raštas Vilniaus miesto savivaldybės administracijai ir KPD Vilniaus skyriui „Dėl administracinių pastatų (7.2) 1D2/p (u.k.30749), 2D2/p (u.k. 30750) rekonstravimo, administracinių pastatų (7.2) 5D1/p (u.k.30751), 7D3/p (u.k. 30752) kapitalinio remonto, viešbučio (7.1) statybos, Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje, projektinių pasiūlymų, 2017-10-20; KPD Vilniaus skyriaus atsakymas LDID Dėl informacijos apie Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso teritorijoje planuojamų statybų, 2018-03-05, NR. (1.29.-V)2V-429.

⁴⁸ Šv. Jokūbo kompleksas: Paskelbtas atviras tarptautinis architektūros konkursas, 2018-12-14,

<https://pilotas.lt/2018/12/14/architektura/sv-jokubo-kompleksas-paskelbtas-atviras-tarptautinis-architekturos-konkursas/>

⁴⁹ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas 2018-12-04 Nr. KPD-RM-2743

⁵⁰ LR restauratorių sąjungos kreipimasis į Lietuvos architektų sąjungą ir UAB „Orkela“, 2019-01-03, Nr. RS19-01 03.

⁵¹ Atnaujintos Šv. Jokūbo ligoninės komplekso konkurso sąlygos, 2019-07-02,

<http://www.architektusajunga.lt/konkursas/sv-jokubo-kvartalas/>

2019 m., kaip ir Misionierių ansamblio atveju, laimėjo UAB „DO architects“⁵². Jame deklaruojamas atitikimas paveldo apsaugos reglamentams, tačiau jo rezultatai visuomenė pamatys tik jį įgyvendinus, tada ir bus galima įvertinti.

Kaip ir daugeliu kitų panašių atvejų, šių architektūrinių konkursų metu jo dalyviai – projektuojantys architektai ir vertinimo komisijų nariai – į konkurso sąlygose pridėtus nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos reikalavimus žiūrėjo tik kaip į rekomendaciją. Architektūrinio konkurso rezultatus lėmė individualios architektų kūrėjų raiškos savybės ir būsimų investuotojų interesų išpildymas. Konkursų vertinimo komisijose paveldosaugos specialistų buvo mažuma ir jų įtaka ar prieštaraujanti nuomonė nebuvo reikšminga. Misionierių ansamblio architektūrinį konkursą laimėjęs statybos projektas buvo toliau vykdomas ta pačia kryptimi nežiūrint, kad konkurso vertinimo komisija pateikė rekomendacijų projektui tobulinti ir turėjo esminių pastabų: pirmąją vietą laimėjusio „Misionierių sodo“ projekto autoriams komisija rekomendavo kraigo altitudžių kaitos paiešką, tėti fasadų estetikos ir medžiagiškumo paieškas, keisti pastatų tūrius, žeminant juos link šlaito ir didinant kvartalo viduryje⁵³.

Šiuo metu statybos Misionierių ansamblyje bei Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse yra skirtingose stadijose: Misionierių ansamblyje statyba yra užbaigta ir jau galima natūroje vertinti jos poveikį Vilniaus senamiesčio aplinkai, o Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse nauja statyba yra pradinėje stadijoje ir jos būsimas poveikis dar nėra matomas.

Nustatytos problemos:

- Atvejų tyrimai parodė, kad tiek projektuojanti architektų bendruomenė, tiek ir Vilniaus m. savivaldybės bei valstybės institucijų specialistai, dalyvaudami konkursų procesuose, nepakankamai atsakingai, formaliai žvelgia į paveldosaugos reikalavimus.
- Skelbiant architektūrinius konkursus, paveldosaugos reikalavimams trūksta konkretumo ir aiškumo. Ydinga pasikliauti manymu, jog projektuotojai „jautriai pažiūrės į teritoriją“. Vėliau, projektavimo metu iškilus akivaizdiems prieštaravimams, atsirandančios statybų verslo ir paveldosaugos atstovų derybos, siekiant rasti kompromisą tarp verslo ir viešojo intereso, paprastai reiškia tik atsisakymą dalies konkrečių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, kompleksų ar vietovių vertingųjų savybių išsaugojimo – paveldo vertė aukojama didesnei projektuojamų statybų fizinei apimčiai.

⁵² Licėjaus ir viešbučio su konferencijų centru Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje tarptautinis atviras projekto konkursas. Konkurso eiga ir rezultatus apibendrinanti konkurso ataskaita, 2019-10-15; Šv. Jokūbo konkursas: Laimėjo Vilniaus architektų biuras „DO Architects“, 2019-10-14, <https://pilotas.lt/2019/10/14/architektura/sv-jokubo-konkursas-laimejo-vilniaus-architektu-biuras-do-architects/>

⁵³ „Misionierių sodai“ gyvenamosios paskirties pastato su požemine automobilių stovėjimo aikštele Subačiaus g. 26, 28, Vilniuje projekto architektūrinių pasiūlymų (idėjinio projekto) architektūrinio konkurso vertinimo komisijos posėdžio protokolo Nr. 2 priedas Nr. 2 „Projektinių pasiūlymų prizinių 1-3 vietų rekomendacijos“.

- Nekilnojamojo kultūros paveldo ansamblių ir kompleksų, o ypač vietovių Vertinimo tarybų aktų teiginiai, kaip ir Vilniaus miesto teritorijos bendrojo plano Vilniaus senamiesčio apžvalgos kontroliniai taškai anaipol nesuteikia pakankamai tinkamų gairių sėkmingam projektavimui istorinėje Vilniaus miesto aplinkoje, neapsaugo nuo galimų apmaudžių klaidų.

Siūlymai:

1. Apsvarstyti galimybę sugrįžti prie anksčiau gyvavusios Paveldosaugos sąlygų rengimo ir išdavimo tvarkos, kai buvo konkrečiai ir tiksliai surašomi objektų paveldosaugos reikalavimai (pagrįsti objekto vertingosiomis savybėmis ir apsaugantys nuo galimo neigiamo poveikio objektui, jo teritorijai ir vietai), o ne pateikiamas tik teisės aktų, kuriais privaloma vadovautis, sąrašas.

2. Projektai, neatitinkantys paveldosaugos reikalavimų, iš anksto, dar prieš projektų svarstymą ir vertinimą, turėtų būti šalinami iš konkursų, kaip ir tie projektai, kurie netenkina bet kurių kitų užduotų (techninių) parametų.

6. Viešasis interesas

Paviešinus statybų Misionierių ansamblyje bei Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse projektus, kilo dalies visuomenės bei visuomeninių organizacijų nepasitenkinimas. Buvo organizuojami piketai, atsakingoms valstybės institucijoms rašomi nepritario statyboms šiuose kultūros paveldo objektuose raštai.

Misionierių ansamblis

2016 m. į diskusijas dėl planuojamų statybų Misionierių ansamblyje aktyviai įsitraukė Paveldo komisija. Ji įvertino konkursą laimėjusius projektinius pasiūlymus ir teigė, kad sprendiniai gali pakenkti išskirtinei visuotinei Vilniaus senamiesčio vertei ir autentiškumui⁵⁴. Taip pat reiškė susirūpinimą dėl grėsmės Vilniaus misionierių vienuolyno ansambliui ir bažnyčiai vykdant žemės kasimo darbus ant Išganytojo kalvos⁵⁵, parengė pažymą, kurioje pateikė situacijos analizę⁵⁶, gavusi užklausą iš Valstybinės teritorijų planavimo inspekcijos prie Aplinkos ministerijos išreiškė kritišką

⁵⁴ Paveldo komisijos raštas „Dėl daugiabučio gyvenamojo namo Subačiaus g. 20, 22, Vilniuje projektinių pasiūlymų vertinimo“, 2016-06-30, Nr. V11-195 (1.13.)

⁵⁵ Paveldo komisijos raštas „Dėl statybos darbų šalia Vilniaus Misionierių vienuolyno statinių ansamblio“, 2017-03-24, Nr. V11-68 (6.5.)

⁵⁶ Paveldo komisijos 2017-04-07 posėdžio pažyma „Vilniaus Misionierių vienuolyno komplekso tvarkymo planas, apskaita, daugiabučių namų Subačiaus g. 20, Vilniuje, projektas ir vykdomi statybos darbai“. (NEVIEŠINAMA)

nuomonę dėl 2015 m. patvirtinto Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano šiai vietai⁵⁷ ir kt.

Tarp protestuojančių dėl pradėtų statybos darbų Vilniaus Misionierių ansamblyje buvo Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis⁵⁸, Lietuvos dailės istorikų draugija, įvairios Vilniaus miesto bendruomenės, kurios rengė protesto piketus, kreipėsi į aukščiausias valstybės institucijas, raštuose teigusios, kad statybos darbai sunaikins ansamblio meninę vertę ir sužalos Vilniaus senamiesčio panoramą⁵⁹. Visuomenės nuomonę savo kreipimesi palaikė LR Prezidentas Valdas Adamkus⁶⁰. Klausimas svarstytas ir LR Seimo Kultūros komitete⁶¹. 2017-05-22 į valstybės institucijas raštu kreipėsi kelios viešąjį interesą gynusios visuomeninės organizacijos, ragindamos kreiptis į LR prokuratūrą⁶². Paveldo komisija 2017 m. birželio 2 d. raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą ginti viešąjį interesą dėl vykdomų statybos darbų Subačiaus g. 20 Vilniuje teisėtumo⁶³. Šį kreipimąsi parėmė Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas⁶⁴.

2017-06-19 dėl viešojo intereso gynimo Misionierių ansamblyje į teismą kreipėsi Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra bei Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos⁶⁵. Paveldo komisija dalyvavo iškeltoje civilinėje byloje kaip išvadą teikianti institucija. Civilinė byla 2019-01-29 baigėsi taikos sutartimi⁶⁶. Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme taip pat buvo nagrinėjama norminė administracinė byla pagal pareiškėjų Lietuvos Respublikos Seimo narių Naglio Puteikio ir Petro Gražulio prašymus ištirti Lietuvos

⁵⁷ Valstybinės teritorijų planavimo inspekcijos prie Aplinkos ministerijos raštas Paveldo komisijai Dėl duomenų teikimo, 2017-03-17; Paveldo komisijos raštas Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo, 2017-04-21, Nr. V11-109(6.4.).

⁵⁸ Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdžio kreipimasis Dėl Vilniaus istorinio centro (UNESCO objekto Nr. 541) gelbėjimo, 2017-08-17; Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdžio prašymas LR Seimo Kultūros komiteto pirmininkui ir Paveldo komisijai suteikti informaciją apie UNESCO misiją Vilniuje, 2017-10-10.

⁵⁹ Lietuvos dailės istorikų draugijos raštas Dėl vykdomų statybos darbų Vilniaus misionierių vienuolyno ansamblio teritorijoje, LR Prezidento Švietimo, mokslo ir kultūros grupei, LR Seimo Kultūros komitetui, Vilniaus miesto merui ir kt., 2017-03-29; Senamiesčio bendruomenės „Gelbėjime senamiestį“ raštas LR Seimo nariui M. Majauskui, 2017-04-24.

⁶⁰ Prezidento V. Adamkaus kreipimasis Dėl naujų statybų Misionierių bažnyčios ansamblio aplinkoje, 2017-11-20.

⁶¹ LR Seimo Kultūros komiteto raštas draugijai „Pilis“ dėl prašymo, 2017-12-14, Nr. S-2017-11270.

⁶² Vilniaus istorinio centro išskirtinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos, Senamiesčio bendruomenės asociacijos, Vilniaus bendruomenių asociacijos, Žvėryno bendruomenės, Rasų kolonijos bendruomenės ir Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdžio raštas Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos prokuratūrą dėl UNESCO pasaulio paveldo vietovės – Vilniaus istorinio centro, 2017-05-22.

⁶³ Paveldo komisijos raštas Generalinei prokuratūrai Dėl vykdomų statybos darbų Subačiaus gatvėje šalia Vilniaus Misionierių vienuolyno statinių ansamblio teisėtumo, 2017-06-02, Nr. V11-163(1.24.).

⁶⁴ Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriato raštas miesto bendruomenėms Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos prokuratūrą dėl UNESCO pasaulio paveldo vietovės – Vilniaus istorinio centro, 2017-06-20, Nr. 4S-125.

⁶⁵ LR generalinės prokuratūros raštas Paveldo komisijai Dėl pareiškimo nagrinėjimo, 2017-06-20, Nr. 17.2.-5233; Paveldo komisijos raštas LR generalinei prokuratūrai Dėl informacijos ir dokumentų pateikimo, 2017-07-24, Nr. V11-220(1.24)

⁶⁶ Taikos sutartis Nr. SU-10 tarp Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Vilniaus miesto Savivaldybės administracijos, UAB „Misionierių namai“, UAB „Vakarų Baltijos korporacija“, 2019-01-29.

Respublikos kultūros ministro 2005-04-29 įsakymo Nr. ĮV-190 „Dėl nekilnojamojo kultūros vertybių pripažinimo saugomomis“ ir 2015-08-31 įsakymo Nr. ĮV-558 „Dėl vienuolyno statinių ansamblio (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 761) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano patvirtinimo“ teisėtumą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad minėti teisės aktai neprieštarauja aukštesnės galios teisės aktams, o likusią norminės administracinės bylos dalį nutraukė⁶⁷.

Visuomenės pastangos rezultatų nedavė.

Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo kompleksas

UAB „Orkela“ užsakymu UAB „Archinova“ parengti statybų Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse projektiniai pasiūlymai 2017 m. buvo svarstomi KPD, jiems būta svarbių pastabų⁶⁸. 2017 m. gruodžio 22 d. KPD Vilniaus skyrius išdavė specialiuosius paveldosaugos reikalavimus, 2018 m. sausio 22 d. – tvarkybos darbų projektavimo sąlygas, bet turėdami abejonių „dėl architektūros kokybės“, Vilniaus miesto vyriausiajam architektui pasiūlė apsvarstyti projekto viešinimo klausimą⁶⁹. Tuo metu projektiniai pasiūlymai visuomenei oficialiai pristatyti nebuvo, bet projekto vizualizacija pasklido socialiniuose tinkluose.

2018 m. vasario 26 d. Lietuvos dailės istorikų draugija raštu išreiškė susirūpinimą visuomenei nepateiktu svarstyti, bet UAB „Archinova“ ir statytojo UAB „Orkela“ intensyviai plėtojamu projektu, iškėlė klausimą dėl planuojamų statybų teisėtumo, 2005-12-09 ir 2017-06-15 Vilniaus miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimų ydingumo⁷⁰.

Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis 2018 m. kovo 6 d. surengė piketą prie LR kultūros ministerijos dėl tuo metu vykusios statybos Misionierių ansamblyje ir planuojamų statybų Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse⁷¹. Dar vieną piketą Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis

⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-02-14 sprendimas. Administracinė byla Nr. eI-7-624/2019. Teisminio proceso Nr. 3-66-3-00010-2018-0. Procesinio sprendimo kategorijos 4.1; 16.3. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4296f7225fb511e99684a7f33a9827ac?jfwid=>

⁶⁸ Reziumuota kad šių pasiūlymų sprendiniais akivaizdžiai sudaroma galimybė pažeisti [...] Naujamiesčio vertingąsias savybes“ (KPD raštas Vilniaus skyriui Dėl administracinių pastatų (7.2) 1D2/p (u.k.30749), 2D2/p (u.k. 30750) rekonstravimo, administracinių pastatų (7.2) 5D1/p (u.k.30751), 7D3/p (u.k. 30752) kapitalinio remonto, viešbučio (7.1) statybos, Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje, projektinių pasiūlymų, 2017-10-20).

⁶⁹ KPD Vilniaus skyriaus atsakymas Lietuvos dailės istorikų draugijai Dėl informacijos apie Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso teritorijoje planuojamų statybų, 2018-03-05, NR. (1.29.-V)2V-429.

⁷⁰ Lietuvos dailės istorikų draugijos raštas Dėl biurų kvartalo ir viešbučio „St. Jacob“ projekto ir statybos darbų prie Lukiškių dominikonų šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo vienuolyno ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekse Kultūros ministrei, KPD, Aplinkos ministrai, ir kt., 2018-02-26, Nr. 1.

⁷¹ Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavadootojo įsakymas dėl organizuojamo piketo, 2018-03-02

surengė 2018 m. kovo 21 d. prie Vilniaus miesto savivaldybės⁷². Protestuota prieš planus užstatyti Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčią bei dominikonų vienuolyno ansamblį.

Kylant pasipiktinimui, 2018-03-16 Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje buvo paskelbtas UAB „Lords LB Asset Management“ pranešimas spaudai su nuoroda į brėžinius ir projekto vizualizacijas⁷³. Projektiniams pasiūlymams kritinių pastabų išreiškė Lietuvos architektų rūmų Urbanistinės plėtros darbo grupė⁷⁴, Lietuvos architektų rūmų Vilniaus regioninė architektų taryba⁷⁵, Paveldo komisija⁷⁶.

2018 m. balandžio 19 d. Lietuvos dailės istorikų draugija pateikė skundą Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai, kuriame prašė ištirti ar keičiant vertingąsias savybes ir koreguojant sklypo detalų planą nebuvo nusižengta įstatymams ir pažeistas viešasis interesas, siekiant sukurti atskirai bendrovei išskirtinai palankias verslo sąlygas⁷⁷. Prokuratūra klausimo nenagrinėjo, persiuntė jį KPD ir Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai, nes pagal LR prokuratūros įstatymo 19 str. 1 d. prokurorai gina viešąjį interesą tais atvejais kai valstybės ar savivaldybių institucijos, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės aktų pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti, arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra⁷⁸. Valstybine teritorijų planavimo ir statybos inspekcija nusižengimo neįžvelgė⁷⁹.

Reaguodama į vykstančias diskusijas 2018 m. balandžio 25 d. Vilniaus miesto savivaldybės taryba paskelbė rezoliuciją, kurioje pripažino, kad Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2008-04-23 sprendimu patvirtinti sklypo detaliojo plano sprendiniai ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2017-09-25 įsakymu patvirtinti sklypo detaliojo plano koreguoti „sprendiniai nuvertina Lukiškių architektūrinį ansamblį ir kelia pavojų miestovaizdžiui“ [...] ir teigė, kad žemės sklype Vasario 16-ojoje g. 10 naujai formuojamas kompleksas galėtų būti statomas tik atlikus vizualinio poveikio Senamiesčiui ir Naujamiesčiui analizę, gavus Regioninės architektų

---

⁷² R. Kalinauskaitė, Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdžio pranešimas, 2018-03-21, <https://lietuvos.link/vilniaus-meras-r-simasius-atsisake-isklausyti-vilnieciu-susirinkusiu-i-piketa-del-naikinamo-paveldo-ir-neprieme-simbolines-dovanos/>

⁷³ V. Karsokaitė, Paaiškėjus, kuo virs buvusi Šv. Jokūbo ligoninė, jau kilo aistrų, 2018-02-26,

<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/204492/paaiskejus-kuo-virs-buvusi-sv-jokubo-ligonine-jau-kilo-aistru>

⁷⁴ Lietuvos architektų rūmų Urbanistinės plėtros darbo grupės raštas Lietuvos architektų rūmų pirmininkui, Vilniaus regioninei architektūros tarybai „Dėl planuojamų statybų buvusios Šv. Jokūbo ligoninės sklype“, 2018-03-24.

⁷⁵ Lietuvos architektų rūmų Vilniaus regioninės architektų tarybos išvada, 2018-04-20

⁷⁶ Paveldo komisijos raštas „Dėl viešbučio su konferencijų centru ir biurais Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje projekto“, 2018-05-07, Nr. V11-120(1.12.)

⁷⁷ Lietuvos dailės istorikų draugijos raštas Generalinei prokuratūrai „Dėl galimo LR teisės aktų ir viešojo intereso pažeidimo keičiant Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso vertingąsias savybes ir koreguojant sklypo detalų planą“, 2018-04-19.

⁷⁸ Vilniaus apygardos prokuratūros raštas Lietuvos dailės istorikų draugijai „Dėl prašymo persiuntimo“, 2018-04-26, Nr. 2.S.-4341.

⁷⁹ Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos atsakymas Lietuvos dailės istorikų draugijai ir prokuratūrai (2018-06-12, Nr. 2D-8116).

tarybos prie Architektų rūmų ir Valstybinės kultūros paveldo komisijos ekspertų išvadas ir į jas tinkamai atsižvelgus, atlikus projekto svarstymo su visuomene procedūras ir kt.⁸⁰.

Po visų šių pareiškimų KPD direktoriaus įsakymu buvo sudaryta laikinoji komisija, kuri ištyrė Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso teritorijoje projektuojamus statybos darbus⁸¹. Remiantis komisijos išvadamis 2018 m. birželio 1 d. inicijuota ligoninės komplekso vertingųjų savybių patikslinimo procedūra, o birželio 7 d. pripažinti negaliojančiais KPD Vilniaus skyriaus projektinių pasiūlymų suderinimai bei projektavimo sąlygos.

Dar prieš paskelbiant Kultūros paveldo departamento suburtos komisijos sprendimą Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekso statybų užsakovo UAB „Orkela“ iniciatyva 2018 m. pradėti teisminiai procesai prieš KPD, KPD Pirmąją nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybą ir Kultūros paveldo centrą. Teismuose užsakovo ieškiniai ir skundai buvo atmesti⁸². Procesai įvairių instancijų teismuose truko iki 2020 m.⁸³. UAB „Orkela“ 2018 m. Vilniaus miesto apylinkės teisme taip pat buvo iškėlus civilinę bylą visuomenininkei Rasai Kalinauskaitei ir pateikusi 50 000 eurų ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo už asmens viešus pasisakymus apie užsakovo vystomą projektą⁸⁴. Teismo proceso eigoje UAB „Orkela“ savo pareikšto ieškinio atsisakė⁸⁵. 2018 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo salėje įvyko forumas „Strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą Lietuvoje: ką daryti“. Jos dalyviai priėmė rezoliuciją, kurioje konstatuota, kad „Lietuvoje stiprėja reiškiny, pasaulyje žinomas kaip strateginis bylinėjimasis prieš visuomenės dalyvavimą, kai verslo korporacijos arba valdžios institucijos imasi teisinio persekiojimo prieš piliečius, įsitraukusius į tam tikrą viešąjį dalyvavimą ir intereso gynimą“ ir pabrėžta, kad „šiuo metu LR civilinio proceso kodekse nustatyta atsakomybė už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis nėra pakankama apginti į viešąjį dalyvavimą įsitraukusius asmenis“⁸⁶.

⁸⁰ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos rezoliucija „Dėl Vilniaus Lukiškių dominikonų vienuolyno, Šv. Pilypo ir Jokūbo bažnyčios architektūrinio ansamblio“, 2018-04-25, <https://aktai.vilnius.lt/document/30308830>

⁸¹ KPD pranešimas: Bus atšaukiamas Šv. Jokūbo ligoninės teritorijoje planuojamo projekto derinimas, 2018-06-11, <http://www.kpd.lt/news/3636/158/Bus-atsaukiamas-sv-Jokubo-ligonines-teritorijoje-planuojamo-projekto-derinimas.html>.

⁸² Vilniaus apygardos teismo 2018-08-23 nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-2365-580/2018; Lietuvos aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. eCIK-1486/2019; Lietuvos aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. eCIK-1486/2019; Vilniaus apygardos teismo 2019-10-29 nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1446-661/2019; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-02-06 nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-125-822/2019; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2019-05-15 nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-320-520/2019; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018-12-18 sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-23998-534/2018; daugiau: <https://eteismai.lt/imone/304099538/uab-orkela#>

⁸³ Vilniaus apygardos administracinio teismo nutartis, 2020-03-12.

⁸⁴ <https://lietuvos.link/vakar-diskusija-del-sv-pilypo-ir-jokubo-uzstatymo-siandien-50-000-euru-ieskinys/>

⁸⁵ M. Noreika, „LordsLB“ bendrovė atsiėmė ieškinį prieš N. Puteikio padėjėją, *Verslo žinios*, 2018-12-04, <https://www.vz.lt/nekilnojamas-turtas-statyba/2018/12/04/lords-lb-bendrove-atsieme-ieskini-pries-n-puteikio-padejeja>

⁸⁶ Forumo „Strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą Lietuvoje: Ka daryti“ Rezoliucija, 2018-10-13 d.

2018 m. gruodžio 14 d. UAB „Orkela“ ir Architektų sąjunga paskelbė naują tarptautinį architektūros konkursą šiai vietai, o 2019 m. paskelbta konkurso ataskaita⁸⁷. Konkursinio darbo pagrindu parengti projektiniai pasiūlymai 2020 m. balandžio 17 d. paviėšinti Vilniaus miesto savivaldybės tinklapyje, įvyko viešas jų svarstymas⁸⁸.

2020 m. gegužės 19 d. Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis išplatino kreipimąsi dėl statybų Vilniaus baroko paminkluose⁸⁹, norėdami atkreipti dėmesį bendrą situaciją. Peticija visuomenėje sulaukė paramos. Lietuvos Respublikos Seimui nutarus patenkinti peticijos pasiūlymą inicijuoti teisės aktų pakeitimus, įtvirtinant konkretų draudimą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų teritorijose statyti statinius, nesusijusius su paveldo objektų eksponavimu ar tvarkymu, 2020 m. spalio 22 d. buvo įregistruotas Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 60 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIP-5324, draudžiantis statybas nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektų, paskelbtų kultūros paminklais, teritorijose. Inicijatyva ilgainiui išaugo į diskusiją dėl Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 60 straipsnio pakeitimų pobūdžio⁹⁰.

Nagrinėjant viešųjų ryšių, viešojo intereso ir visuomenės teisės į paveldą diskursą Misionierių ansamblyje bei Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo komplekse atžvilgiu, pastebėti neigiami aspektai: išaldytos investicijos, galimos ir jau įrodytos korupcinės patirtys projektų vystymo etapuose (UAB „Misionierių sodų“ atstovas buvo pripažintas kaltu dėl kyšio davimo paveldosaugininkui, jam skirta 25 740 litų (7 429 eurų) bauda)⁹¹, teisinė kolizija, prioritetas investuotojų interesams, pavėluotos diskusijos tarp visų suinteresuotųjų pusių, spaudimas aktyviai visuomenei, keliant jos atstovams bylas teisme, institucinis neveiknumas, viešumo ir projektų viešinimo stoka, UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos ir jos įgyvendinimo gairių nepaisymas. Be

⁸⁷ Licėjaus ir viešbučio su konferencijų centru Vasario 16-osios g. 1, Vilniuje tarptautinis atviras projekto konkursas. Konkurso eigą ir rezultatus apibendrinanti konkurso ataskaita, 2019-10-15; Šv. Jokūbo konkursas: Laimėjo Vilniaus architektų biuras „DO Architects“, 2019-10-14, <https://pilotas.lt/2019/10/14/architektura/sv-jokubo-konkursas-laimejo-vilniaus-architektu-biuras-do-architects/>

⁸⁸ Visuomenės informavimas apie numatomą statinių projektavimą: Vasario 16-osios g. 1 kompleksas, 2020-04-17

⁸⁹ Rasos Kalinauskaitės „Kreipimasis dėl statybų Vilniaus baroko paminkluose“, 2020-05-19, <https://lietuvos.link/peticija-del-statybu-vilniaus-baroko-paminkluose/>

⁹⁰ Valstybinė kultūros paveldo komisija pateikė siūlymus specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymui, <https://vkpk.lt/naujienos/valstybine-kulturos-paveldo-komisija-pateike-siulymus-specialiuju-zemes-naudojimo-salygu-istatymui/>; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a00bdd90143011eb9604df942ee8e443>; Dėl LR specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 60 straipsnio pakeitimo, LDID, 2021-04-02, https://ldid.lt/wp-content/uploads/2021/04/LDID_21_04_02_Del_istatymo_XIII-216660.pdf; Dėl Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 2, 60, 66 straipsnių ir V skyriaus šeštojo skirsnio pavadinimo keitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-5324(2), 2021, <https://lietuvos.link/wp-content/uploads/2021/05/pasirasytas-2021-05-03kreipimasis-del-Seimo-Kulturos-komiteto-iregistruoto-istatymo-projekto-ydingumo.pdf>

⁹¹ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2012-11-09 nutartis byloje Nr. 1-1447-295/2012; daugiau: <https://eteismai.lt/byla/257759991693430/1-1447-295/2012>; <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/kvadratinis-metras/skandalingos-statybos-vilniaus-sirdyje-korupcine-praetis-teismu-karusele-ir-milijonine-gresme-971-847392?copied>.

neigiamų faktorių, šiose didelio dėmesio visuomenėje sulaukusiose projektų vystymo istorijose, būta ir teigiamų aspektų: visuomenininkų dėmesys, vietos bendruomenių ir jų lyderių aktyvumas, pamokos valstybinėms institucijoms dėl projekto priežiūros nuo projekto vystymo pradžios, naujos praktikos statybų sektoriuje.

Nustatytos problemos:

- Nors formalus abiejų vystomų projektų viešinimas ir įvyko, tačiau su visuomene iš anksto, išsamiai pristatant projektus, tartasi nebuvo.
- Visuose nagrinėtuose procesuose stebimas prioritetas investuotojų interesams ir maksimaliam pelno didinimui.

Siūlymai:

1. Viešinimo tvarkos keitimas, kad būtų užtikrintas realus visuomenės dalyvavimas statybų planavimo procese, ypatingai UNESCO Pasaulio paveldo sąraše esančiose vietovėse.
2. Atsakomybės griežtinimas architektams, planuotojams, ekspertams ir specialistams dėl kultūros paveldo vertę menkinančių veiksmų.
3. Korupcijai atsparios aplinkos priemonių sistemos kūrimas.

Statybų atvejai Misionierių ansamblyje bei Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo komplekse atskleidė akivaizdžias sistemines spragas Lietuvos urbanistinėje paveldosaugoje, kurias taikliai pastebėjo ir Lietuvos dailės istorikų draugija pateikdama savąjį išvadą, jog „Šv. Jokūbo ligoninės pastatų komplekso „renovavimo“ evoliucija demonstruoja labai pavojingas miestų planavimo, administracinio miestų valdymo ir verslo vadybos tendencijas (...)“.

Parengė:

Atsakingi Paveldo komisijos nariai: doc. dr. Vaidutė Ščiiglienė, dr. Viltė Janušauskaitė, dr. Dalia Vasiliūnienė, Andrijana Filinaitė, Augis Gučas.

Talkino Paveldo komisijos administracijos darbuotojai Viktorija Gadeikienė ir Rimantas Bitinas.